

Білько Марія Віталіївна,
Студентка 2-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права і процесу Добровольська В. В.*

ЗЛОВЖИВАННЯ ДОМІНУЮЧИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ В КРАЇНАХ ЄС: ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Антимонопольне законодавство України потребує свого удосконалення, оскільки зміни суспільних відносин, введення воєнного стану в нашій країні, вимагають суттєвих змін у законодавстві, в тому числі в законодавстві, яке регулює питання здійснення економічної діяльності та боротьби із недобросовісною конкуренцією. Слід зазначити, що в більшості країн ЄС сам факт домінуючого положення на ринку не є порушенням, порушенням є лише зловживання таким домінуючим положенням. Отже, слід визначити, що саме вважається зловживанням домінуючим положенням в цьому аспекті.

Аналіз законодавства дає підстави стверджувати, що для розмежування зловживання домінуючим становищем та захисту економічних інтересів в країнах ЄС найчастіше використовується теорія ефективності, яка породжує дедалі більше дискусій про нагальну необхідність реформування ст. 82 Договору про заснування Європейського Співтовариства, що регулює питання зловживання домінуючим становищем в антимонопольному законодавстві ЄС. Теорія ефективності передбачає, що навіть суб'єкт господарювання, який займає домінуюче становище, може вживати заходів щодо захисту своїх комерційних інтересів виходячи з економічної ефективності за умови, що це узгоджується з інтересами споживачів [1, с. 419]. Проте, слід визначити, як розуміється зловживання домінуючим становищем в судовій практиці та які можуть бути наслідки такого зловживання.

Поняття зловживання домінуючим становищем було вперше у ЄС сформульовано у рішенні Європейського суду у справі *Hoffmann La Roche & Co. v Commission*, згідно з яким зловживанням домінуючим становищем вважається така поведінка господарюючого суб'єкта, який займає домінуюче становище, що призводить до створення перешкод для підтримки існуючого на товарному ринку рівня конку-

ренції або для підвищення цього рівня [2]. В іншому рішенні, у справі *Nedelandsche Baden-Industrie Michelin v Commission (Michelin I)* Європейський суд визначив, що незважаючи на те, що наявність домінуючого положення не є само по собі правопорушенням, у суб'єктів господарювання, які займають домінуюче становище, є «особливий обов'язок» стежити за тим, щоб їх дії не погіршували справжню конкуренцію на товарному ринку [3]. Отже, суд покладає обов'язок не зловживати монополієм становищем на ринку саме на суб'єкт господарювання, який є монополістом в певній сфері.

Цікаво, що для вирішення питання, чи зловживає господарюючий суб'єкт домінуючим становищем на ринку, британські дослідники розробили певний алгоритм дій. Так, пропонують спочатку перевірити, чи здійснює господарюючий суб'єкт будь-які дії, які не можна вважати вигідними для якихось цілей діяльності господарюючого суб'єкта, крім як усунення конкурентів. По-друге, важливо встановити, чи спрямовані дії суб'єкта господарювання на усунення конкурента. Третім кроком належить оцінити, чи призводять дії домінуючого суб'єкта господарювання до несприятливих наслідків для споживачів, наприклад, до підвищення цін чи скорочення виробництва товару [4, с. 80]. Дійсно, такий алгоритм дозволить з'ясувати, дії монополіста спрямовані на усунення будь-якої конкуренції та призводять до несприятливих наслідків для інших осіб, чи ні. Таким чином, відповідаючи на запитання про те, чи зловживає домінуючий суб'єкт господарювання своїм становищем на товарному ринку, слід виходити із конкретних обставин справи.

В якості прикладу недобросовісної конкуренції можна навести ситуацію, що склалась на ринку товарів у Польщі у сфері електронної торгівлі. Так, компанія Allegro зайняла останніми роками зайняла домінуюче положення на ринку Польщі, обігнавши таких конкурентів, як Ali Express та Amazon, високий ріст кількості користувачів сайтом та додатком у 2020-2021 роках обумовлений пандемією та бажанням громадян робити покупки онлайн. В 2015 году Allegro відкрила власний магазин *Oficjalny Sklep Allegro* (далі – OSA). Покупці помітили, що алгоритми Allegro, які допомагають клієнтам виконувати пошук у базі даних Allegro, забезпечують перевагу пропозиціям OSA. Споживачі, які шукали певні товари, автоматично направлялись до продукції, що пропонується OSA, якщо такі товари були доступні. Крім того, Allegro надала OSA рекламні функції (додаткову рекламу), які

були недоступні для інших продавців. За словами продавців, все це призвело до спотворення споживчого вибору, в результаті переваги, яка віддавалася OSA перед незалежними продавцями [5]. Все це, у поєднанні з вищезгаданим домінуючим положенням Allegro на ринку надання посередницьких послуг онлайн-платформи для бізнесу, означало, що Allegro зловживає своїм домінуючим становищем. Внаслідок цього до польського Управління з питань конкуренції та захисту прав споживачів було подано значну кількість скарг, що відображали реакцію на несприятливі для інших продавців зміни в політиці компанії. Розслідування триває вже декілька років, на даний час остаточного рішення немає. Управління з питань конкуренції та захисту прав споживачів стверджує, що Allegro зловживала своїм домінуючим становищем щодо продавців на платформі, якою керує компанія, оскільки компанія, володіючи повною аналітичною інформацією про роботу платформи, мала можливість використовувати її для власної вигоди, це створювало умови нерівної конкуренції для інших продавців, що використовували дану платформу, адже пропозиції безпосередньо від Allegro мали більше шансів бути представленими покупцями. Allegro, у свою чергу, не погоджується з обвинуваченнями і зазначає, що 99% продажів на платформі AllegroPL генерується незалежними продавцями, тоді як OSA відповідає лише за 1%. Allegro PL стверджує, що не займає домінуючої позиції та не здійснює дій, що суперечить законодавству про конкуренцію [6]. Дана ситуація може створити певний прецедент і рішення, безумовно, буде важливим для всіх великих компаній та компаній-монополістів на ринку ЄС.

Цікаво, що відповідно до норм законодавства про недобросовісну конкуренцію Польщі, штраф за недобросовісну конкуренцію може становити до 10% обороту компанії за рік, що передувало накладенню штрафу. Такий розмір штрафу є суттєвим та навіть може значно перевищувати можливості компанії. Для порівняння, в Україні відповідальність за порушення економічної конкуренції настає фактично за порушення норм антимонопольного законодавства, наслідки і вид стягнення залежать від характеру порушення.

Таким чином, питання зловживання домінуючим становищем на ринку в країнах ЄС знаходиться під пильною увагою суспільства та держави. Визначення поняття «домінуюче становище на ринку» та його ознаки були сформульовані у рішенні № 85/76 Hoffmann-La Roche & Co. AG v Commission of the European Communities. Згідно із

цим рішенням, зловживанням домінуючим становищем вважається така поведінка господарюючого суб'єкта, який займає домінуюче становище, що призводить до створення перешкод для підтримки існуючого на товарному ринку рівня конкуренції або для підвищення цього рівня. Для визначення питання про те, чи дійсно зловживає господарюючий суб'єкт домінуючим становищем на ринку, доцільно перевірити наступні складові: 1) чи здійснює господарюючий суб'єкт будь-які дії, які не можна вважати вигідними для якихось цілей діяльності господарюючого суб'єкта, крім як усунення конкурентів; 2) чи спрямовані дії суб'єкта господарювання на усунення конкурента; 3) чи призводять дії домінуючого суб'єкта господарювання до несприятливих наслідків для споживачів, наприклад, до підвищення цін чи скорочення виробництва товару. Вирішуючи питання про те, чи зловживає домінуючий суб'єкт господарювання своїм становищем на ринку, суд повинен ретельно оцінювати всі обставини конкретної справи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ritter L., Braun W. D. European Competition Law: A Practitioner's Guide. Kluwer Law International. 2004. P. 419.
2. Case № 85/76 Hoffmann-La Roche & Co. AG v Commission of the European Communities ECR 461. 1979. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0085>
3. Case № 322/81 NV Nedelandsche Baden-Industrie Michelin v Commission of the European Communities ECR 3461. 1983. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61981CJ0322>
4. Korah V. An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice. Portland: Hart Publishing Limited, 2007. 140p.
5. Андрощук Г. Польські магазини е-комерції борються з китайськими: недобросовісна конкуренція. *Юридична газета онлайн*. 26.10.2020. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/polski-magazini-ekomerciyi-boryutsya-z-kitayskimi-nedobrosovisna-konkurenciya.html>
6. Bogacki K. UOKiK uzasadnia zarzuty wobec Allegro. Czy platforma e-commerce stosowała nieuczciwe praktyki? 9.09.2022. URL: <https://itreseller.com.pl/uokik-allegro/>